11. 4. 2012

ID: 82144

Odpovědnost státu za škodu

Konstatování porušení práva poškozeného, jako jedna z forem zadostiučinění poskytovaného za nemajetkovou újmu podle § 31a odst. 2 zákona o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, přichází do úvahy pouze tehdy, jsou-li splněny podmínky odpovědnosti státu za danou nemajetkovou újmu. Konstatování porušení práva poškozeného nepřichází do úvahy tehdy, není-li možné dovodit jednu ze tří podmínek odpovědnosti státu za nemajetkovou újmu, zejména způsobil-li si poškozený vazbu sám nebo dospěje-li soud k závěru, že přes omezení práv poškozeného mu žádná nemajetková újma v příčinné souvislosti s vykonanou vazbou nevznikla. V takovém případě není správné porušení blíže neurčeného žalobcova práva konstatovat jen proto, aby „se mu dostalo alespoň nějaké útěchy“.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 30 Cdo 4411/2010, ze dne 28.2.2012)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobce A. H., zastoupeného Mgr. J. J., advokátem se sídlem v O., proti žalované České republice – Ministerstvu spravedlnosti, se sídlem v P., o 202.330,- Kč se zákonným úrokem z prodlení z částky 42.330,- Kč, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 2 pod sp. zn. 22 C 119/2008, o dovolání žalobce proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 11. 12. 2009, č. j. 22 C 119/2008-62, a rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 25. 5. 2010, č. j. 35 Co 120/2010-87, tak, že řízení o dovolání proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 11. 12.2009, č. j. 22 C 119/2008-62, se zastavuje. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 25. 5. 2010, č. j. 35 Co 120/2010-87, se v rozsahu, v jakém jím byl potvrzen rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 11. 12. 2009, č. j. 22 C 119/2008-62, ohledně zamítnutí žaloby na zaplacení částky 160.000,- Kč, a dále ve výroku o náhradě nákladů odvolacího řízení, zrušuje a věc se vrací Městskému soudu v Praze k dalšímu řízení; jinak se dovolání odmítá.

Z odůvodnění :

Městský soud v Praze napadeným rozhodnutím potvrdil rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 11. 12. 2009, č. j. 22 C 119/2008-62, kterým soud prvního stupně zamítl žalobu na zaplacení částky 202.330,- Kč se zákonným úrokem z prodlení z částky 42.330,- Kč. Tou se žalobce domáhal náhrady škody (ve výši 42.330,- Kč) a nemajetkové újmy (ve výši 160.000,- Kč), jež mu měla být způsobena usnesením o vzetí do vazby ze dne 12. 2. 2004, sp. zn. 6 T 91/2004, vydaným Okresním soudem ve Frýdku - Místku v situaci, kdy byl posléze v trestním řízení zproštěn obžaloby.

Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, že žalobce byl dne 10. 2. 2004 zadržen orgány Policie ČR, kdy u něj současně byla provedena domovní prohlídka, přičemž vedle toho, že při tomto úkonu kladl aktivní odpor, jenž si vyžádal použití donucovacích prostředků vůči jeho osobě, a odmítl provedení odběru krve, moči a sejmutí otisků prstů, odmítl též sdělit, zda je zaměstnán. Následující den bylo rozhodnuto o zahájení jeho trestního stíhání pro podezření ze spáchání trestných činů nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů, šíření toxikománie a nedovoleného ozbrojování, přičemž do protokolu o svém výslechu žalobce uvedl, že je bez pracovního poměru a není ani veden na úřadu práce. Dne 12. 2. 2004 byl žalobce usnesením Okresního soudu ve Frýdku - Místku vzat do vazby. Poté, co byl poučen o svém právu podat proti

tomuto usnesení stížnost, se tohoto práva vzdal. Žádost o propuštění z vazby na svobodu žalobce podal dne 22. 6. 2004, Okresní soud ve Frýdku - Místku ji však dne 12. 7. 2004 zamítl. K žalobcově stížnosti směřující proti tomuto usnesení rozhodoval o věci Krajský soud v Ostravě, který usnesením ze dne 9. 8. 2004 stížnost zamítl. Poté, co Okresní soud ve Frýdku - Místku rozhodl po hlavním líčení konaném dne 21. 9. 2004 o propuštění žalobce z vazby na svobodu, byl žalobce dne 15. 10. 2004 z vazby propuštěn. K následně konaným hlavním líčením se však nedostavoval, a proto byl dne 26. 9. 2005 vydán příkaz k jeho zatčení. Žalobce byl zatčen dne 12. 10. 2005, kdy do protokolu rovněž uvedl, že je bez zaměstnání. Poté byl propuštěn. Další příkaz k zatčení žalobce byl z téhož důvodu vydán dne 15. 2. 2006. Při hlavním líčení konaném dne 27. 4. 2006 byl žalobce obžaloby zproštěn. Vzhledem k tomu, že odvolání státní zástupkyně směřující proti zprošťujícímu rozsudku Krajský soud v Ostravě usnesením ze dne 25. 7. 2006 zamítl, tento rozsudek nabyl uvedeného dne právní moci.

Odvolací soud nesouhlasil s právním názorem soudu prvního stupně, dle něhož je podaná žaloba nedůvodná již tím, žalobce nevyužil všech dostupných procesních prostředků, které zákon k ochraně jeho práva poskytuje [§ 8 odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) (dále jen OdpŠk)], neboť toto ustanovení se dle odvolacího soudu na rozhodnutí o vazbě nevztahuje. K nároku na náhradu škody ve formě ušlého zisku odvolací soud uvedl, že žalobce neprokázal, že by v okamžiku škodné události měl příjem z pracovní činnosti nebo měl konkrétní pracovní činnost započít, přičemž ztráta možnosti hledat si pracovní uplatnění sama o sobě nárok na ušlý zisk nezakládá. V žalobcově případě nelze aplikovat § 30 OdpŠk, jelikož uvedené ustanovení upravuje pouze otázku výše nároku, jehož existenci však poškozený musí prokázat.

Ačkoliv podle názoru odvolacího soudu zbavení osobní svobody jednotlivce, které je spojeno s uvalením vazby v rámci probíhajícího trestního řízení, představuje závažný zásah do jednoho ze základních lidských práv, nelze, jak vyplývá z ustanovení § 31a odst. 2 OdpŠk, odhlédnout od okolností, za nichž k této újmě došlo. V případě odškodňování majetkové újmy vzniklé vazbou lze tyto okolnosti spatřovat jak v chování poškozeného, které bezprostředně předcházelo rozhodnutí o vazbě a mohlo toto rozhodnutí ovlivnit, tak i v jeho chování v době po tomto rozhodnutí. Z pohledu skutečností, které po provedeném dokazování zjistil ve vztahu k uvedeným aspektům soud prvního stupně, tudíž není bez významu, že si žalobce před rozhodnutím o uvalení vazby počínal tak, aby postup orgánů činných v trestním řízení významnou měrou ztížil (aktivní fyzický odpor, odmítnutí odběru krve a moči), čímž současně vyvolával i reálně podloženou obavu z možné snahy vyhnout se trestnímu stíhání, ani to, že po podání návrhu na jeho vzetí do vazby proti důvodům, z nichž tento návrh vycházel, nijak nebrojil a zákonem garantovaného práva na podání stížnosti proti usnesení o vazbě se vzdal. Pominout v této souvislosti nelze ani žalobcův postoj k trestnímu řízení v době po jeho propuštění z vazby, projevující se v jeho opakované neúčasti u nařízených hlavních líčení, jímž zřetelně demonstroval nejen předchozí opodstatněnost obav z jeho vyhýbání se trestnímu stíhání, ale současně i to, že vykonaná vazba pro něj natolik negativní zkušenost, která by jej nadále přiměla vyhnout se riziku jejího opakování, nepředstavovala. Právě na základě těchto skutečností odvolací soud dospěl, shodně se soudem prvního stupně, k závěru, že samotné konstatování porušení práva představuje v daném případě adekvátní zadostiučinění za nemajetkovou újmu, kterou žalobce předmětnou vazbou utrpěl, zatímco jeho požadavek na přisouzení finančního plnění odpovídajícího částce 160.000,- Kč důvodný není.

Proti rozsudku odvolacího soudu a rozsudku soudu prvního stupně podal žalobce dovolání. Za prvou otázku zásadního právního významu považuje, zda musí „i dle současné úpravy odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci – zákona č. 82/1998 Sb. – žalobce uplatňující nárok na náhradu ušlého zisku prokazovat, zda-li mu zisk ušel“. Domnívá se, že ust. § 30, věta za středníkem, OdpŠk dopadá právě na případy, kdy poškozený není schopen prokázat žádnou výši ušlého zisku. Za

druhou otázku zásadního právního významu považuje, zda „může být dostatečným zadostiučiněním za nemajetkovou újmu, spočívající v omezení osobní svobody a svobody pohybu po dobu přesahující osm měsíců, prosté konstatování porušení práva“. Podle dovolatele „oba soudy zohlednily několik okolností (s jejichž výkladem ani se samotným zjištěním jejich existence dovolatel nesouhlasí, ale vědom si úzkého rozsahu přezkumu dovolacího soudu, je zde nevyvrací) a z nich dovodily, že adekvátním zadostiučiněním za osmiměsíční držení ve vazbě je samotné konstatování porušení práva.“ Takový závěr považuje dovolatel „za pobuřující a svědčí o pohrdání základním lidským právem“. Ostatně soudy porušení práva ve výrocích napadených rozhodnutí ani nekonstatovaly. Dodává, že v jeho případě nelze „hovořit o porušení práva – právo dovolatele na osobní svobodu nebylo (nezákonně) porušeno, leč ‚pouze‘ dotčeno zákonem předpokládaným způsobem. Nelze proto dost dobře konstatovat porušení práva, ale lze (či spíše je záhodno) poskytnout satisfakci za způsobenou újmu“. Proto navrhl, aby dovolací soud oba napadené rozsudky zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalovaná nepovažuje dovolání za důvodné, neboť se všemi argumenty se správně a řádně již vypořádaly oba předchozí soudy. Z tohoto důvodu navrhla zamítnutí dovolání.

Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění účinném od 1. 7. 2009 (viz čl. II., bod 12 zákona č. 7/2009 Sb.) – dále jen „o. s. ř.“.

Žalobce výslovně napadá dovoláním i rozsudek soudu prvního stupně. Vzhledem k tomu, že funkční příslušnost dovolacího soudu k projednání dovolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně není dána, dovolací soud řízení o tomto dovolání podle ustanovení § 104 odst. 1 o. s. ř. zastavil pod bodem I. výroku tohoto rozsudku (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2003, sp. zn. 29 Odo 265/2003, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 47, ročník 2006, jež stejně jako všechna rozhodnutí Nejvyššího soudu, dále citovaná, a Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu jsou veřejnosti dostupná na internetových stránkách Nejvyššího soudu, www.nsoud.cz.). Ve zbylé části dovolací soud posuzoval již jen dovolání žalobce proti rozsudku odvolacího soudu.

Dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou, za splnění podmínky § 241 odst. 1 o. s. ř. Dovolací soud se proto zabýval přípustností dovolání.

Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže to zákon připouští.

Podle § 237 odst. 2 písm. a) o. s. ř. dovolání není přípustné ve věcech, v nichž dovoláním dotčeným výrokem bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 50.000,- Kč a v obchodních věcech 100.000,- Kč; k příslušenství pohledávky se přitom nepřihlíží.

V rozsahu, ve kterém byl odvolacím soudem potvrzen rozsudek soudu prvního stupně zamítající žalobu na zaplacení částky 42.330,- Kč s příslušenstvím jako náhradu škody, tj. ve kterém rozhodl o nároku se samostatným skutkovým základem, dovolání není přípustné, neboť tímto výrokem nebylo rozhodnuto o peněžitém plnění převyšujícím 50.000,- Kč (§ 237 odst. 2 písm. a/ o. s. ř.). Dovolací soud z tohoto důvodu dovolání v daném rozsahu podle § 243b odst. 5 věty první a § 218 písm. c) o. s. ř. odmítl.

Jelikož napadený rozsudek odvolacího soudu, ve kterém bylo rozhodováno o nároku žalobce na zaplacení částky 160.000,- Kč, není měnícím ve smyslu § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř., ani potvrzujícím poté, co předchozí rozsudek soudu prvního stupně (jímž rozhodl „jinak“) byl odvolacím soudem zrušen podle § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř., přichází v úvahu přípustnost dovolání toliko na základě

ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Pro dovození přípustnosti dovolání ve smyslu tohoto ustanovení by dovolací soud musel dospět k závěru, že napadené rozhodnutí je ve věci samé po právní stránce zásadně významné. Dle ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř. má rozhodnutí odvolacího soudu po právní stránce zásadní význam zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu nebyla dosud vyřešena, nebo která je odvolacími soudy rozhodována rozdílně, nebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak; k okolnostem uplatněným dovolacími důvody podle § 241a odst. 2 písm. a) a § 241a odst. 3 se nepřihlíží.

Dovolací přezkum je za těchto podmínek přípustný toliko pro posouzení otázek právních, z čehož vyplývá, že relevantním dovolacím důvodem je jen ten, jímž lze namítat, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř.). Jen z pohledu tohoto důvodu, jehož obsahovým vymezením je dovolací soud vázán, lze posuzovat, zda dovoláním napadené rozhodnutí je zásadně právně významné.

Dovolatel formuloval obecnou otázku, zda je dostatečným zadostiučiněním za utrpěnou nemajetkovou újmu, spočívající v omezení osobní svobody a svobody pohybu po dobu přesahující osm měsíců, prosté konstatování porušení jeho práva. Odpověď na tuto otázku se však odvíjí od posouzení okolností konkrétního sporu, které, jak sám dovolatel uvádí, nevyvrací a nevyvrací tedy ani na nich založenou úvahu odvolacího soudu o formě žalobci přiznaného zadostiučinění. Řečeno jinak, podle okolností konkrétního sporu může představovat konstatování porušení práva žalobce vazebním stíháním v trestním řízení, které skončilo zproštěním obžaloby, dostatečnou formu zadostiučinění žalobci takto způsobené nemajetkové újmy, ale může být také formou nedostatečnou. Samotná délka omezení osobní svobody žalobce není kritériem, které by bylo pro vymezení formy zadostiučinění ve smyslu § 31a odst. 2 OdpŠk rozhodující. Z toho je zřejmé, že formulací tohoto dovolacího důvodu, kterým je dovolací soud vázán (§ 242 odst. 3 věta první o. s. ř.), neumožnil dovolatel Nejvyššímu soudu přezkoumat právní posouzení jeho nároku na náhradu nemajetkové újmy učiněné odvolacím soudem, a protože konstatování porušení práva je jednou ze zákonných forem zadostiučinění, nepředstavuje obecně rozhodnutí odvolacího soudu v dané otázce jiné řešení, zakládající jeho zásadní právní význam ve smyslu § 237 odst. 3 o. s. ř.

Nejvyšší soud však dospěl k závěru, že dovolání je přípustné pro posouzení otázky, zda samotné konstatování porušení práva uvedené toliko v odůvodnění rozsudku, je dostatečným zadostiučiněním v žalobcově případě, neboť tu odvolací soud posoudil jinak, než to činí ve své judikatuře dovolací soud. Dovolání je v této části důvodné.

Soudy obou stupňů po zhodnocení všech okolností sporu dospěly k závěru, že v konkrétním případě postačuje jako odškodnění žalobcem utrpěné újmy samotné konstatování porušení práva. Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 10. 3. 2011, sp. zn. 30 Cdo 2742/2009, uvedl, že i konstatace porušení práva je zákonem předvídanou plnohodnotnou formou zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou nepřiměřeně dlouhým řízením, a že je tedy třeba, aby takto poskytnuté zadostiučinění bylo, v případě jeho absence ve stanovisku orgánu uvedeného § 6 OdpŠk, vyjádřeno ve výroku rozsudku soudu ve věci samé (srov. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 10. 2011, sp. zn. 30 Cdo 401/2010). Stejný závěr se uplatní i při poskytnutí zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu v ostatních případech, avšak s tím, že ve výroku rozsudku, kterým se porušení práva poškozeného konstatuje, musí být výslovně uvedeno, k porušení jakého práva, popř. práv, poškozeného v důsledku vazebního stíhání došlo.

Konstatování porušení práva poškozeného, jako jedna z forem zadostiučinění poskytovaného za nemajetkovou újmu podle § 31a odst. 2 OdpŠk, přichází přitom do úvahy pouze tehdy, jsou-li splněny podmínky odpovědnosti státu za danou nemajetkovou újmu. Ve vztahu k posuzované věci tedy

muselo dojít k výkonu vazby v trestním řízení, v němž byl žalobce posléze zproštěn obžaloby a v příčinné souvislosti s takto vykonanou vazbou musela žalobci vzniknout nemajetková újma, spočívající v závislosti na konkrétních okolnostech případu v porušení jeho zřetelně identifikovatelných základních práv. Je-li konstatování porušení těchto základních práv podle úvahy soudu dostatečnou satisfakcí poškozeným utrpěné nemajetkové újmy, musí soud ve výroku svého rozsudku porušení daného práva nebo práv výslovně konstatovat.

K uvedenému považuje Nejvyšší soud za potřebné dodat, že konstatování porušení práva poškozeného nepřichází do úvahy tehdy, není-li možné dovodit jednu ze tří podmínek odpovědnosti státu za nemajetkovou újmu, zejména způsobil-li si poškozený vazbu sám (srov. § 12 odst. 1 písm. a/ OdpŠk a nález Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2011, Pl. ÚS 11/10 – 2) nebo dospěje-li soud k závěru, že přes omezení práv poškozeného mu žádná nemajetková újma v příčinné souvislosti s vykonanou vazbou nevznikla. V takovém případě není správné porušení blíže neurčeného žalobcova práva konstatovat jen proto, aby „se mu dostalo alespoň nějaké útěchy“.

Nadto při vědomí, že konstatováním porušení práv poškozeného dochází ze strany společnosti, reprezentované státem, k uznání nemajetkové újmy, která byla poškozenému výkonem veřejné moci způsobena, nelze k této formě zadostiučinění (přičemž o vyšších formách zadostiučinění platí totéž) přistupovat mechanicky, ale pouze v případě, kdy poskytnutí zadostiučinění není v rozporu s obecně sdílenou představou spravedlnosti, tj. kdy by se z hlediska obecné slušnosti poškozenému satisfakce skutečně mělo dostat.

Pokud odvolací soud nekonstatoval porušení práv žalobce výše uvedeným způsobem ve výroku svého rozsudku, je jeho právní posouzení žalobcova nároku nesprávné. Nejvyšší soud proto podle § 243b odst. 2, části věty za středníkem, o. s. ř. napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil.

(zdroj: www.nsoud.cz)

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Náklady řízení (exkluzivně pro předplatitele)
- Propuštění duchovních (exkluzivně pro předplatitele)
- Skutková zjištění
- Tarifní hodnota (exkluzivně pro předplatitele)
- Předčasný důchod
- Předběžné opatření
- Prozatímní rozhodnutí
- Prozatímní rozhodnutí
- Imise (exkluzivně pro předplatitele)
- Neplatnost právního úkonu
- Ochrana přírody (exkluzivně pro předplatitele)